

การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชง: กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนกัญชง อำเภอพบพระ จังหวัดตาก
Development of Hemp Products: A Case Study of the Hemp Community Enterprise
Group in Phop Phra District, Tak Province

Received: 04/05/2567

Revised: 29/06/2567

Accepted: 30/06/2567

สิรินี ว่องวิไลรัตน์¹, และวลัยลักษณ์ พันธุ์²

Sirinee Wongwilairat¹ and Walailak Punture²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชง: กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนกัญชง อำเภอพบพระ จังหวัดตาก มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้ของชุมชนชาติพันธุ์ม้ง ด้านการปลูก การทอผ้าจากใยกัญชง และการผลิตสินค้าจากกัญชง ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก 2) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์กัญชง จากความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาภาคีเครือข่ายในพื้นที่ และ 3) เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการ และนวัตกรรมชุมชนให้มีความรู้ ทักษะในการสื่อสารการตลาดและการตลาดออนไลน์ของกัญชง ซึ่งการดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) จากการศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และลงพื้นที่สำรวจ พร้อมทั้งทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด 50 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม จากวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง คือ 1) กลุ่มภาครัฐ 2) กลุ่มผู้นำชุมชน 3) กลุ่มผู้ประกอบการ และ 4) กลุ่มสมาชิกชุมชน โดยจัดเวทีประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการระดมความคิดอย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชง ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุมชนมีองค์ความรู้ด้านการปลูกกัญชงและการแปรรูปอยู่มาก มีทั้งปราชญ์ชาวบ้าน คนในชุมชน และยังมีโรงเรียนที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนให้ความรู้เรื่องด้านการปลูกกัญชงจนถึงการแปรรูปให้กับนักเรียน ซึ่งวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับการทอผ้าจากใยกัญชง ของกลุ่มชาวเขาเผ่าม้งที่ตำบลศิรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ที่สะท้อนถึงความเชื่อ ความศรัทธา จารีต และประเพณี ตลอดจนกระบวนการ และวิธีการทอ วิถีโลกเส้นใยที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน ซึ่งกลายเป็น “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ที่ประกอบไปด้วยความรู้ความสามารถ รวมกับค่านิยม และความเชื่อเรื่องระหว่างคนกับธรรมชาติตลอดจนคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานของชุมชน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่แสดงถึงความมี “อัตลักษณ์” ของชุมชนกับวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ควรค่าแก่การเรียนรู้และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนต่อไป

¹⁻² อาจารย์ประจำคณะคณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

¹⁻² Lecturer in the Faculty of Business Administration Northern College

*E-mail: sirinee.ntc@gmail.com

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชงและประโยชน์ของกัญชงได้ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และเป็นการใช้ประโยชน์จากกัญชงได้ทุกส่วน ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ สบู่ก้อนกัญชง สบู่เหลวกัญชง แชมพูกัญชง เซรั่มกัญชง มาส์กหน้ากัญชง มัจฉะกัญชง งานถักมกคล เสื้อผ้า ได้แก่ เสื้อคลุม และชุดแพชั่น ยาหม่องกัญชง กระเป๋าสตางค์ลายปักผ้าใยกัญชง และกระเป๋าสะพายลายผ้ากัญชง

3. ผลจากการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการตลาดให้กับกลุ่มนวัตกรรม โดยให้ได้จัดทำเว็บไซต์ของกลุ่มผู้ประกอบการกัญชงโดยใช้ชื่อเว็บว่า WWW.Hemp-tak.com และได้มีการพัฒนาแบรนด์จากการออกแบบโลโก้ที่ทางสถาบันได้ร่วมกับกลุ่มนวัตกรรมออกแบบได้โลโก้ ภายใต้ Brand “พบกัญ”

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์จากกัญชง, กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกัญชง, ชชาติพันธุ์ม้ง

Abstract

The research project "Development of Products from Hemp: A Case Study of the Hemp Community Enterprise Group in Phop Phra District, Tak Province" has the following objectives: 1) To study the knowledge of the Hmong ethnic community in Phop Phra District, Tak Province, regarding the cultivation, weaving of hemp fibers, and production of hemp products. 2) To develop hemp products through cooperation between educational institutions and local network partners. 3) To develop entrepreneurs and community innovators by enhancing their knowledge and skills in communication, marketing communication, and online marketing of hemp products. This research uses the Participatory Action Research (PAR) method, which includes reviewing related literature and research, conducting field surveys, and performing in-depth interviews using semi-structured interview guides. A total of 50 key participants, divided into four groups, were selected through purposive sampling: 1) government officials, 2) community leaders, 3) entrepreneurs, and 4) community members. Workshops were organized to facilitate knowledge exchange and collaborative brainstorming for developing hemp products. The research findings indicate that:

1. The community possesses extensive knowledge of hemp cultivation and processing. There are local experts and community members, and even schools provide support and education on hemp cultivation and processing to students. The lifestyle connected to weaving hemp fibers among the Hmong ethnic group in Khiri Rat Sub-district, Phop Phra District, Tak Province, reflects their beliefs, faith, customs, and traditions. It also showcases the unique processes and methods of weaving and fiber extraction specific to each community. This has become "local wisdom," encompassing knowledge and skills

combined with values and beliefs about the relationship between people and nature, as well as between people and the supernatural. These are conveyed through traditional customs, ways of life, livelihoods, and various rituals, which are considered a cultural heritage passed down through generations. This heritage highlights the community's unique identity and its connection to nature through local wisdom, making it worthy of learning and continued promotion and support.

2.The development of hemp products and the benefits of hemp have resulted in a diverse range of products, utilizing all parts of the hemp plant. The developed products include hemp bar soap, hemp liquid soap, hemp shampoo, hemp serum, hemp face mask, hemp matcha, handcrafted auspicious items, clothing such as robes and fashion outfits, hemp balm, embroidered hemp fiber wallets, and hemp fabric shoulder bags.

3.The results of the marketing training provided to the group of innovators included the creation of a website for the hemp entrepreneurs group, named [www..Hemp-tak.com](http://www.Hemp-tak.com). Additionally, a brand was developed through the design of a logo, which was a collaborative effort between the institute and the group of innovators. The brand is named "Phop Gan."

Keywords: Hemp products, Hemp Community Enterprise Group, Hmong ethnic group

บทนำ

จากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พศ. 2560 – 2564) ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญยิ่งกับการใช้ประโยชน์จากศักยภาพและภูมิสังคมเฉพาะของพื้นที่และการเสริมจุดเด่นทั้งในระดับภาคและระดับจังหวัด ให้เป็นฐานการผลิตและบริการที่สำคัญ ร่วมกับการใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกภาคส่วนทั้งในระดับพื้นที่ ท้องถิ่น และชุมชน ยุทธศาสตร์หนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 คือ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ บนพื้นฐานของการมีสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง โดยการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพสูง จากครอบครัว การศึกษา ศาสนา และชุมชน เพื่อใช้เป็นทุนทางสังคมที่สำคัญมีความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ (เพ็ญประภา ภัทรานุกรม, 2553)

กัญชง ถือเป็นพืชที่มีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นพืชที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วนซึ่งต้นกัญชงเป็นพืชที่นิยมนำมาแปรรูปทำเป็นผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการถักทอ นอกจากนี้กัญชงมีประโยชน์หลากหลาย และปัจจุบันมีการสนับสนุนให้มีการศึกษาและส่งเสริมให้ปลูกกัญชงเป็นพืชเศรษฐกิจ เพื่อใช้ประโยชน์ในครัวเรือนและในเชิงอุตสาหกรรม โดยเส้นใยแห่งของกัญชงสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการทอเป็นผ้าใยกัญชง ทำหัตถกรรม พื้นบ้าน ฉนวนกันความร้อน สำหรับอุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมก่อสร้าง อุตสาหกรรม

กระดาศ และสำหรับสารสกัดจากเมล็ดกัญชงยังใช้เป็นส่วนประกอบในผลิตภัณฑ์ความงามและดูแลสุขภาพ เมล็ด กัญชงมีคุณค่าทางโภชนาการสูง จึงมีการนำไปทำเป็นอาหาร เช่น นมจากเมล็ดกัญชง ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร (Hemp seed oil) เป็นต้น นอกจากนี้ยังนำไปใช้ปลูกบ้านสร้างเรือน และทำพลาสติกชีวภาพ เป็นต้น (กองควบคุมวัตถุเสพติด, 2562) นอกจากกัญชงจะมีประโยชน์ในด้านอุตสาหกรรมต่างๆแล้ว กัญชงยังมีสรรพคุณในด้านการรักษาโรค ซึ่งนิยมใช้กัญชงเป็นยาสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคแบบพื้นบ้าน ซึ่งปัจจุบัน กัญชงได้รับอนุญาตให้ใช้เชิงพาณิชย์ได้ตามประกาศของราชกิจจานุเบกษาให้มีผลบังคับใช้วันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2564 โดยเกษตรกร บุคคลธรรมดา และนิติบุคคลสามารถลงทะเบียนเพื่อขออนุญาตปลูกได้

กลุ่มชาติพันธุ์ชาวม้ง มีความเชื่อว่า เมล็ดกัญชงที่ปลูกนั้น เป็นเมล็ดที่ได้รับการประทานมาจากพระเจ้า และยังเป็นสิ่งที่พระเจ้าประทานความอุดมสมบูรณ์มาให้มนุษย์อีกด้วย นอกจากจะมีการปลูกกัญชงเพื่อนำเส้นใยมาทอผ้า เพื่อใช้บุห่มในการดำรงชีวิตแล้ว ยังมีการใช้กัญชงในการประกอบพิธีกรรม และความเชื่อต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่า ไม่ว่าวาระสุดท้ายของชีวิต ไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่ มันต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นสัญลักษณ์ว่าเป็น “กัญชง” ในบางครั้งก็อาจจะนำเส้นใยกัญชงมาทำหมวกไว้ใส่ สำหรับคนที่เสียชีวิต บางบ้านที่มีฐานะขึ้นมามากน้อยก็อาจทำเสื้อหรือกระโปรงไว้ชุดหนึ่งให้สวมใส่ ซึ่งชาวม้งเชื่อว่าการนำเส้นใยกัญชงติดตัวไว้กับผู้ที่เสียชีวิตในหมู่บ้านจะได้ไปพบกับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว นอกจากนี้ตามวัฒนธรรมของชาวม้งนั้น ผู้หญิงหรือภรรยาของทุกบ้านจะมีหน้าที่ภายในบ้าน คือ การทอผ้า โดยผู้หญิงทุกคนจะต้องทอผ้าเป็น เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีเสื้อผ้าขาย ทำให้ต้องมีการทอผ้า เพื่อใช้ในครัวเรือนกันเอง โดยการทอผ้านั้น จะต้องทอให้ทันงานวันขึ้นปีใหม่ เพื่อที่จะได้สวมใส่ผ้าใหม่ เพื่อเฉลิมฉลองต้อนรับวันปีใหม่ด้วย (ภูมิรัฐศาสตร์สันติภาพนิช และกาญจน์นภา พงศ์พนรัตน์, 2562)

จากการสัมภาษณ์ ปราชญ์ชาวบ้าน (นายชลอ ท้าวสันติสุขชัย, กุมภาพันธ์ 2565) พบว่าจังหวัดตาก มีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีประวัติยาวนาน สืบสานจากชนเผ่ามองโกเลียเข้าสู่ประเทศจีน ย้ายไปประเทศลาวเข้าเชียงแสน และเข้าสู่ประเทศไทยในหลายพื้นที่ สำหรับกลุ่มม้งที่จังหวัดตาก อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอบ้านตาก อำเภอดงเจ้า อำเภอดงแม่สวด อำเภอดงพระ และอำเภอดงผาง สำหรับพื้นที่อำเภอดงพระ จังหวัดตาก มีชาวม้งส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ในตำบลคีรีราษฎร์ และตำบลรวมไทยพัฒนา ซึ่งตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอดงพระ มีการปลูกกัญชง เพื่อนำเอาเส้นใยมาทอสร้างผลิตภัณฑ์ในชุมชนและครัวเรือน ถือว่าเป็นวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้งมานาน โดยนักวิชาการโครงการวิจัย และพัฒนาการเพาะปลูกและแปรรูปผลิตภัณฑ์กัญชง ได้มีการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อตั้งเป็น “สหกรณ์ผู้ปลูกกัญชงอำเภอดงพระ” รองรับการผลิตกัญชงเชิงพาณิชย์ที่มีแนวโน้มการเติบโตทางตลาดมากขึ้น โดยการปลูก ผลิต และแปรรูปเส้นใยทอผ้าจากใยกัญชงธรรมชาติเข้าสู่ผลิตภัณฑ์สิ่งทอมีคุณภาพดี ซึ่งในอดีตมีการถ่ายทอดความรู้จะเป็นการเรียนรู้จากครัวเรือน เนื่องด้วยทุกบ้านต้องทอผ้าทำขึ้นมาสวมใส่เอง แต่ด้วยว่าปัจจุบันกลุ่มส่งเสริมบ้านป่าคาใหม่ ตำบลคีรีราษฎร์ ได้เริ่มรวมกลุ่มสำหรับถ่ายทอดสอนให้กับคนในชุมชน และเยาวชนสมัยใหม่โดยอาศัยโรงเรียนหรือศาลาประชาคมของชุมชน แต่ไม่มีสถานที่แน่นอนหากมองในรูปแบบการถ่ายทอดในกลุ่มส่งเสริมการทอผ้าเริ่มมีการรวมกลุ่มเมื่อปี 2563 โดยรวมกลุ่ม

หมู่บ้านละ 5 คน รวมกลุ่มกันในเชิงรูปธรรม ซึ่งกลุ่มหมู่บ้านป่าคาใหม่มีผู้ประกอบการถ่ายทอดกัน จำนวน 25 คน โดยมีแกนนำคือ นางชง ท้าวสันติชูชัย ประธานกลุ่มทอผ้าสายใยกัญชงบ้านป่าคาใหม่

“คนที่นี้จะเรียนรู้กันในครอบครัว เพราะทุกบ้านต้องทอผ้าทำขึ้นมาใส่เอง แต่ต่อมาได้มีกลุ่มส่งเสริม บ้านป่าคาใหม่ ให้รวมกลุ่มสำหรับสอนให้กับคนในชุมชน และเด็กรุ่นใหม่ ก็จะใช้โรงเรียนหรือศาลาประชาคม ของชุมชน เราไม่มีสถานที่แน่นอน ในกลุ่มส่งเสริมการทอผ้าเริ่มมีการรวมกลุ่มเมื่อปี 2563 จะรวมกลุ่มหมู่บ้าน ละ 5 คน รวมกลุ่มกันในเชิงรูปธรรม ซึ่งกลุ่มหมู่บ้านป่าคาใหม่มีคนที่ปลูกกัญชง คนที่ทำใย แล้วก็ทอผ้าเนี้ยมา ถ่ายทอดกันมี 25 คน ก็มีตัวป่าชง เป็นผู้นำ เป็นประธานกลุ่ม ตรงนี้” (นางชง ท้าวสันติชูชัย, ประธานกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนกัญชง บ้านป่าคาใหม่, กุมภาพันธ์ 2565)

ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกัญชง ตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชน เผ่าม้งที่นำใยกัญชงมาถักทอเป็นเสื้อผ้าสวมใส่ และจำหน่าย โดยผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นงานแฮนด์เมด ซึ่ง ประโยชน์ของกัญชงมีมากมาย และสามารถนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ได้หลากหลายครอบคลุมทุกส่วน แต่ ทางเกษตรกรผู้ปลูกกัญชงชาติพันธุ์ม้ง ในตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ยังขาดความรู้ และการ พัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าว และยังขาดความรู้ด้านการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย ดังบท สัมภาษณ์ที่กล่าวไว้

“เกษตรกรที่ปลูกกัญชงเป็นชาวม้ง จะปลูกและนำมาทำผ้าก็เวย และเสื้อม้ง แต่ปัจจุบันลักษณะของ สินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ได้มักจะมียูปร่างที่เป็นลายเหมือนเดิม และคล้ายคลึงกันมาเป็นระยะเวลานาน ไม่มีการ ริเริ่มสร้างสรรค์พัฒนาและออกแบบให้เกิดความแตกต่างแปลกใหม่หรือน่าสนใจ ทำให้แต่ละกลุ่มภายใน หมู่บ้านทำการผลิตสินค้า ผลิตภัณฑ์ในรูปแบบเดิมๆออกมาจนเกิดความจำเจ การปรุงแต่งและพัฒนาตาม กระแสของผู้บริโภคในสังคมปัจจุบัน” (พัฒนาการอำเภอพบพระ, มกราคม 2565)

“คนกลุ่มนี้จะมีใจเชื่อเดิมๆ ว่ากัญชงที่ปลูกจะนำมาทำผ้า หรือเสื้อม้ง สำหรับสวมใส่อย่างเดียว แต่ พอถึงช่วงสถานการณ์โควิดก็เริ่มใหม่ หรือคนที่ตกงานกลับมาอยู่บ้าน ก็มาช่วยกันพัฒนาสินค้าจากกัญชง นำมาทำเป็นรองเท้านี้ ซึ่งพวกเขายังไม่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากส่วนอื่นของกัญชง จึงทำให้ผลิตภัณฑ์ขาดความ หลากหลาย” (พัฒนาการอำเภอพบพระ, มกราคม 2565)

“ยังขาดความเข้าใจด้านการตลาด ไม่มีการทำการตลาดอย่างต่อเนื่อง ไม่มีช่องทางการตลาดอื่นๆ ที่ หลากหลาย รอนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวเอง ขาดการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักของกลุ่ม ลูกค้า จึงควรมีการพัฒนาแบบที่สามารถติดต่อพูดคุยกับลูกค้าในช่องทางอื่นๆ ที่ทันสมัยนอกจากทางโทรศัพท์ เพียงอย่างเดียว รวมทั้งช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัยตามความต้องการของลูกค้าสมัยปัจจุบันด้วย” (พัฒนาการอำเภอพบพระ, มกราคม 2565)

“กัญชงใช้ได้ตั้งแต่ราก ทำเป็นสมุนไพร ต้มลูกเปลือกทำผ้าทอ ใบทำขนม ทำชา ชาวม้งนิยมดื่ม รักษาโรค ทำยานวดแก้เจ็บข้อ เจ็บเข่า ก็ทำใช้กันเองมานานแล้ว แต่ไม่เคยออกบูธ ไม่เคยนำไปขายที่ไหนยังไม่ มีตลาด ก็อยากให้ช่วยเรื่องช่องทางการขาย” (นางชง ท้าวสันติชูชัย, ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกัญชง บ้าน ป่าคาใหม่, กุมภาพันธ์ 2565)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีเป้าประสงค์ที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวม้งสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการนำองค์ความรู้ เทคโนโลยีต่างๆ จากสถาบันการศึกษา ร่วมกับองค์ความรู้ของชุมชนชาติพันธุ์ม้ง อันนำมาสู่การกำหนดอัตลักษณ์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของเจ้าของวัฒนธรรม ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความหลากหลายของการนำัญชงไปใช้ประโยชน์ครอบคลุมทุกส่วน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปเพิ่มมูลค่าัญชง และพัฒนาช่องทางการตลาดบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อสร้างโอกาสในการขายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างรายได้ที่มั่นคงให้เกษตรกรผู้ประกอบการ เพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ให้ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ของชุมชนชาติพันธุ์ม้ง ด้านการปลูก การทอผ้าจากใยัญชง และการผลิตสินค้าจากัญชง ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ัญชง จากความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษากับภาคีเครือข่ายในพื้นที่
3. เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการ และนวัตกรรมชุมชนให้มีความรู้ ทักษะในการสื่อสารสื่อสารการตลาดและการตลาดออนไลน์ของัญชง

วิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) จากการศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และลงพื้นที่สำรวจ พร้อมทั้งทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด 50 คน แบ่งเป็น 4 กลุ่มจากวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง คือ 1) กลุ่มภาครัฐ จำนวน 7 คน ได้แก่ ตัวแทนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอพบพระ องค์การบริหารส่วนตำบลคีรีราษฎร์ และโรงเรียนป่าไม้อุทิศ 4 2) กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 16 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนัญชง 3) กลุ่มผู้ประกอบการ จำนวน 12 คน ได้แก่ ผู้ประกอบการที่รับซื้อัญชง ผู้ประกอบการที่แปรรูปผลิตภัณฑ์จากัญชง และผู้ประกอบการที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากัญชง และ 4) กลุ่มสมาชิกชุมชน 15 คน ได้แก่ คนรุ่นใหม่ คนคืนถิ่น และศิลปินพื้นบ้าน โดยการระดมสมอง ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ (A-I-C) และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากัญชง มีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากัญชง ตลอดจนสถาบันถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการการตลาด การจัดทำสื่อออนไลน์ ช่องทางการจัดจำหน่าย การสื่อสารการตลาด การสร้าง Brand ผลิตภัณฑ์

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ความรู้ของชุมชนชาติพันธุ์ม้ง ด้านการปลูก การทอผ้าจากไผ่กัญชง และการผลิตสินค้าจากกัญชง ในอำเภอพบพระ จังหวัดตาก

ภาพประกอบที่ 1 ขั้นตอนกระบวนการในการเก็บเกี่ยว แปรรูป
ที่มา: สิริณี วงศ์วิไลรัตน์ และ วลัยลักษณ์ พันธุ์ (2566)

กลุ่มชุมชนชาติพันธุ์ม้ง ในพื้นที่ที่มีความรู้ด้านการปลูกกัญชงเป็นอย่างดี โดยเป็นการสืบทอดองค์ความรู้ด้านการปลูก และใช้พื้นที่ในการปลูกกัญชงสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นโดยการปลูกจะปลูกกัญชงทุกปี ซึ่งกลุ่มต่างที่มีความเกี่ยวข้องกับกัญชง ทุกกลุ่มมีความรักในความเป็นชาติพันธุ์ของตนและต้องการที่จะสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งมีความพร้อมที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนในชุมชนและกลุ่มคนรุ่นใหม่ต่อไป อีกทั้งในพื้นที่ยังมีสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล-มัธยมศึกษาตอนปลายที่ให้การส่งเสริมและสนับสนุนเรื่องการค้าจริงไว้ซึ่งองค์ความรู้ของชาติพันธุ์ม้งกับความผูกพันกับกัญชง

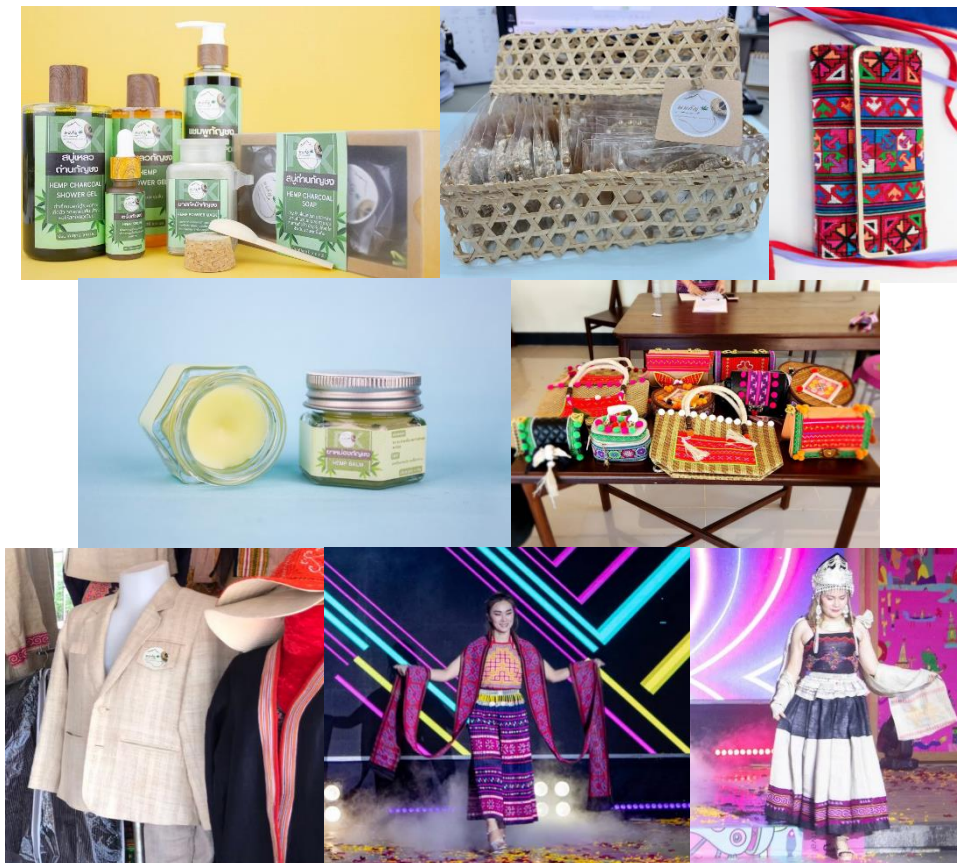

ภาพประกอบที่ 2 ขั้นตอนการเตรียมเส้นใย การเดินเส้นยืน การเตรียมเส้นพุ่ง และการทอผ้า
ที่มา: สิริณี ว่องวิไลรัตน์ และ วลัยลักษณ์ พันธูรี (2566)

การเตรียมเส้นใยสำหรับการทอผ้าของชาวม้งนั้นมีขั้นตอนที่ต่างจากการเตรียมเส้นใยของชนเผ่าอื่นๆ เนื่องจากเส้นใยที่ม้งใช้ทอผ้านั้นเป็นเส้นใยที่ได้มาจากต้นกัญชง (HEMP) ซึ่งจะประกอบด้วย การเตรียมเส้นใย การเดินเส้นยืนคือการนำเอาเส้นใยที่เตรียมไว้ มีขนาดของเส้นและความยาวตามที่ต้องการแล้วมาขึงเพื่อนำไปใส่ในกี่ทอผ้า ต่อมาเป็นการเตรียมเส้นพุ่ง คือใช้เส้นใยพันกับแกนไม้ เพื่อเวลาพุ่งเส้นใยเข้าไประหว่างเส้นยืนจะทำให้รวดเร็วและไม่ติดขัด และการทอผ้า ผู้ทอจะนั่งเก้าอี้เมื่อนำเส้นยืนลงในกี่เรียบร้อยแล้ว ใช้เท้าเหยียบสายหรือไม้ที่ผูกติดกับตะกอกเพื่อยกตะกอกขึ้นทำให้ชั้นเส้นยืนแยกออกจากกัน สอดไม้ทอที่มีเส้นพุ่งเข้าระหว่างชั้น

ฝ้ายเส้นยืนที่เปิดออกจากการยกตะกอนขึ้น และใส่ไม้ไผ่เล็กๆ เข้าไประหว่างชั้นเส้นยืน เพื่อจัดเรียงฝ้ายเส้นยืนให้เป็นระเบียบ ตรวจสอบความถูกต้องของตะกอน รวมทั้งการจัดความกว้างของหน้าผ้าตามที่ต้องการ

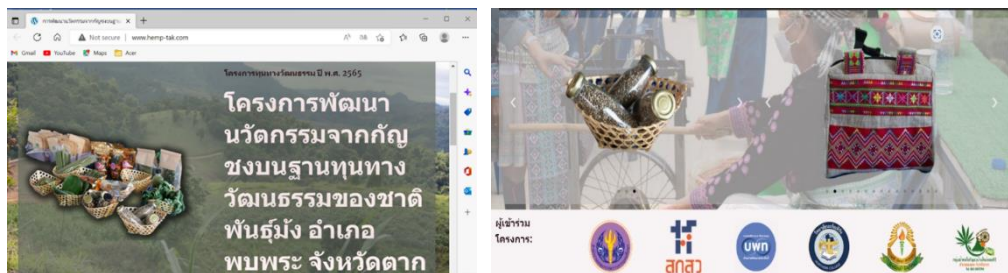
2) ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์กัญชง จากความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา กับภาคีเครือข่ายในพื้นที่

ภาพประกอบที่ 3 ขั้นตอนการเตรียมเส้นใย การเดินเส้นยืน การเตรียมเส้นพุ่ง และการทอผ้า
ที่มา: สิริณี ว่องวิไลรัตน์ และ วลัยลักษณ์ พันธูรี (2566)

ผลจากการให้ความรู้เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชง เรื่องการสกัดสารจากเมล็ดกัญชงและประโยชน์ของกัญชงจากทีมวิทยากร นำมาสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชงและประโยชน์ของกัญชงได้ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และเป็นการใช้ประโยชน์จากกัญชงได้ทุกส่วน ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ สบู่ก้อน กัญชง สบู่เหลวกัญชง แชมพูกัญชง เซรั่มกัญชง มาส์คหน้ากัญชง มัจฉะกัญชง งานถักมงคล เสื้อผ้า ได้แก่ เสื้อคลุม และชุดแฟชั่นยามองกัญชง กระเป๋าตังค์ลายปักผ้าใยกัญชง และกระเป๋าสะพายลายผ้ากัญชง โดยผลิตภัณฑ์ทุกชิ้นเป็นสินค้าที่นำมาต่อยอดเพิ่มมูลค่าและสร้างสรรค์บ่งบอกถึงอัตลักษณ์จากภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนในท้องถิ่นสู่การพัฒนาเพิ่มมูลค่าสินค้าอย่างยั่งยืน

3) ผลการพัฒนาผู้ประกอบการ และนวัตกรรมชุมชนให้มีความรู้ ทักษะในการสื่อสารสื่อสารการตลาด และการตลาดออนไลน์ของกัญชง

ภาพประกอบที่ 4 เว็บไซต์ของกลุ่มผู้ประกอบการกัญชง
ที่มา: สิริณี ว่องวิไลรัตน์ และ วลัยลักษณ์ พันธูรี (2566)

ผลจากการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการตลาดให้กับกลุ่มนวัตกร โดยให้ได้จัดทำเว็บไซต์ของกลุ่มผู้ประกอบการกัญชงโดยใช้ชื่อเว็บว่า WWW.Hemp-tak.com

ภาพประกอบที่ 5 โลโก้ผลิตภัณฑ์กัญชง “พบกัญ”
ที่มา: สิริณี ว่องวิไลรัตน์ และ วลัยลักษณ์ พันธูรี (2566)

จากผลการดำเนินงานเรื่องการพัฒนา Brand มีการเสนอชื่อมาหลากหลายชื่อที่ได้รับการพิจารณา คือชื่อว่า “พบกัญ” มาจาก

พบ หมายความว่าถึง พบพระ

กัญ หมายความว่าถึง กัญชง

ซึ่งได้มีการพัฒนาแบรนด์จากการออกแบบโลโก้ที่ทางสถาบันได้ร่วมกับกลุ่มนวัตกรออกแบบ โดยการอบรมการออกแบบโลโก้ โดยวิทยากรที่เชี่ยวชาญด้านการใช้โปรแกรม Canva เป็นแอปพลิเคชัน สำหรับสร้างสื่อการนำเสนอหลากหลายรูปแบบ เช่น Presentation, Poster, Card, Resume, Certificate, Infographic เป็นต้น ซึ่ง Canva นั้นจะมี Template หรือรูปแบบสำเร็จ รวมถึงขนาดมาตรฐานให้เลือกหรือ ผู้ใช้สามารถกำหนดขนาดหรือออกแบบสื่อเองจากหน้ากระดาษที่วางเปล่าเองได้มีรูปแบบที่หลากหลาย หลังจากการอบรมทางกลุ่มนวัตกรใช้เวลาในการออกแบบและส่งเข้าประกวด โดยโลโก้มีรูปแบบที่หลากหลาย เมื่อทำการคัดเลือกโลโก้ โดยการโหวตจากกลุ่มผู้ประกอบการ จึงได้โลโก้ดังภาพประกอบที่ 5

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาวิจัย

1. ชุมชนมีองค์ความรู้ด้านการปลูกกัญชงและการแปรรูปอยู่มาก มีทั้งปราชญ์ชาวบ้าน คนในชุมชน และยังมีโรงเรียนที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนให้ความรู้เรื่องด้านการปลูกกัญชงจนถึงการแปรรูปให้กับนักเรียน ซึ่งวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับการทอผ้าจากใยกัญชง ของกลุ่มชาวเขาเผ่าม้งที่ตำบลศิรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ที่สะท้อนถึงความเชื่อ ความศรัทธา จารีต และประเพณี ตลอดจนกระบวนการ และวิธีการทอ วิธีลอกเส้นใยที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน ซึ่งกลายเป็น “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ที่ประกอบไปด้วย ความรู้ความสามารถ รวมกับค่านิยม และความเชื่อเรื่องระหว่างคนกับธรรมชาติตลอดจนคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานของชุมชน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่แสดงถึงความมี “อัตลักษณ์” ของชุมชนกับวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ควรค่าแก่การเรียนรู้และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนต่อไป

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชงและประโยชน์ของกัญชงได้ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และเป็นการใช้ประโยชน์จากกัญชงได้ทุกส่วน ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ สบู่ก้อนกัญชง สบู่เหลวกัญชง แชมพูกัญชง เซรั่มกัญชง มาส์คหน้ากัญชง มัจฉะกัญชง งานถักมกคล เสื้อผ้า ได้แก่ เสื้อคลุม และชุดแพชั่น ยาหม่องกัญชง กระเป๋าสตางค์ลายปักผ้าใยกัญชง และกระเป๋าสะพายลายผ้ากัญชง โดยผลิตภัณฑ์ทุกชิ้นเป็นสินค้าที่นำมาต่อยอดเพิ่มมูลค่าและสร้างสรรค์บ่งบอกถึงอัตลักษณ์จากภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนในท้องถิ่นสู่การพัฒนาเพิ่มมูลค่าสินค้าอย่างยั่งยืน

3. ผลจากการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการตลาดให้กับกลุ่มนวัตกร โดยให้ได้จัดทำเว็บไซต์ของกลุ่มผู้ประกอบการกัญชงโดยใช้ชื่อเว็บว่า WWW.Hemp-tak.com และได้มีการพัฒนาแบรนด์จากการออกแบบโลโก้ที่ทางสถาบันได้ร่วมกับกลุ่มนวัตกรออกแบบ โดยการออกแบบการออกแบบโลโก้ ซึ่งวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้โปรแกรม Canva เป็นแอปพลิเคชันสำหรับสร้างสื่อการนำเสนอหลากหลายรูปแบบ หลังจากการอบรมทางกลุ่มนวัตกรใช้เวลาในการออกแบบและส่งเข้าประกวด เมื่อวันตรอกออกแบบโลโก้แล้วจึงทำการคัดเลือกโลโก้ โดยการโหวตจากกลุ่มผู้ประกอบการ และได้โลโก้ ภายใต้ Brand “พบกัญ”

อภิปรายผลการวิจัย

1. ชุมชนมีองค์ความรู้ด้านการปลูกกัญชงและการแปรรูปอยู่มาก มีทั้งปราชญ์ชาวบ้าน คนในชุมชน และยังมีโรงเรียนที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนให้ความรู้เรื่องด้านการปลูกกัญชงจนถึงการแปรรูปให้กับนักเรียน ซึ่งวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับการทอผ้าจากใยกัญชง ของกลุ่มชาวเขาเผ่าม้งที่ตำบลศิรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ที่สะท้อนถึงความเชื่อ ความศรัทธา จารีต และประเพณี ตลอดจนกระบวนการ และวิธีการทอ วิธีลอกเส้นใยที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน ซึ่งกลายเป็น “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ที่ประกอบไปด้วย

ความรู้ความสามารถ รวมกับค่านิยม และความเชื่อเรื่องระหว่างคนกับธรรมชาติตลอดจนคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานของชุมชน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่แสดงถึงความเป็น “อัตลักษณ์” ของชุมชนกับวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ควรค่าแก่การเรียนรู้และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนต่อไป สอดคล้องกับ ภูมิรัฐศาสตร์ สัมพันธ์พานิช และ กาญจน์นภา พงศ์พนรัตน์ (2562) ได้นำเสนอบทความเรื่อง เหมพ...รากเหง้าแห่งวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวม้ง เพื่อศึกษารากเหง้าวัฒนธรรมของชาวม้งกับการใช้ประโยชน์จากเหมพที่อำเภอบพพระ จังหวัดตาก ผลจากการสำรวจพื้นที่ของทีมวิจัย พบว่า ชาวม้งที่อำเภอบพพระ มีวิธีการเก็บเกี่ยวเหมพเมื่อมีอายุครบการเก็บเกี่ยว โดยชาวม้งจะตัดเหมพมาทั้งต้นจากนั้นลอกเปลือกของลำต้นออก และนำเส้นที่ได้จากการลอกเปลือกมาถักต่อกัน เพื่อให้ได้เส้นใยที่ยาวขึ้น จากนั้นจึงนำไปปั่น และม้วนเป็นเส้นแล้วนำมาแช่น้ำ เพื่อให้ได้เส้นใยที่ยุ่ย และนิ่มขึ้น จากนั้นจึงนำมาเข้าสู่กระบวนการย้อมสีและกระบวนการทอในลำดับถัดไป นอกจากนี้จากงานวิจัยยังพบว่าในปัจจุบันพื้นที่อำเภอบพพระ จังหวัดตาก มีการปลูกเหมพเพื่อการขายในรูปแบบของผลิตภัณฑ์เส้นและตัดลำต้นขาย เพื่อเข้าสู่กระบวนการทางอุตสาหกรรมของเส้นใยจากเหมพเพื่อนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อีกด้วย โดยมีการส่งขายทั้งภายในประเทศ และส่งออกนอกประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการใช้ที่ดินอย่างคุ้มค่าของชุมชน และยังเป็นการเพิ่มรายได้จากการปลูกเหมพควบคู่ไปกับการรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรมในการนำเส้นใยมาทอผ้าตามวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นของชาวม้ง นอกจากนี้จากงานวิจัยยังพบว่า ในปัจจุบันพื้นที่อำเภอบพพระ จังหวัดตาก มีการปลูกเหมพเพื่อการขายในรูปแบบของผลิตภัณฑ์เส้นใย และตัดลำต้นขาย เพื่อเข้าสู่กระบวนการทางอุตสาหกรรมของเส้นใยจากเหมพเพื่อนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อีกด้วย โดยมีการส่งขายทั้งภายในประเทศ และส่งออกนอกประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการใช้ที่ดินอย่างคุ้มค่าของชุมชน และยังเป็นการเพิ่มรายได้จากการปลูกเหมพควบคู่ไปกับการรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรมในการนำเส้นใยมาทอผ้าตามวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นของชาวม้ง และยังสอดคล้องกับ สุทิน เรืองปานกัน และคณะ (2565) ที่ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาภูมิปัญญาในการผลิตเส้นใยกัญชงเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าม้งในการผลิตเส้นใยกัญชงนั้น ชาติพันธุ์ชนเผ่าม้ง มีภูมิปัญญาและกระบวนการผลิตเส้นใยกัญชง ผ่านพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในการปลูกกัญชงบนฐานภูมิปัญญาและทุนทางวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ชนเผ่าม้ง เช่นกระบวนการปลูกยังมีการเริ่มต้นด้วยการทำพิธีตามโบราณที่สืบทอดกันมา เป็นกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่าง ๆ กลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าม้งที่อำเภอบพพระ จังหวัดตาก มีการปลูกเหมพ ลอกเส้นใยจากลำต้น และนำมาทอผ้า จากภูมิปัญญาที่มีการสืบทอดต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันโดยเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตให้อยู่ดีมีความอุดมสมบูรณ์พูนสุข

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชงและประโยชน์ของกัญชงได้ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และเป็นการใช้ประโยชน์จากกัญชงได้ทุกส่วน ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ สบู่ก้อนกัญชง สบู่เหลวกัญชง แชมพูกัญชง เซรั่มกัญชง มาส์คหน้ากัญชง มัจฉะกัญชง งานถักมกคล เสื้อผ้า ได้แก่ เสื้อคลุม และชุดแพชั่น

ยาหม่องกัญชง กระเป๋าสตางค์ลายปักผ้าใยกัญชง และกระเป๋าสพายลายผ้ากัญชง โดยผลิตภัณฑ์ทุกชิ้นเป็นสินค้าที่นำมาต่อยอดเพิ่มมูลค่าและสร้างสรรค์บ่งบอกถึงอัตลักษณ์จากภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนในท้องถิ่นสู่การพัฒนาเพิ่มมูลค่าสินค้าอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับทองเจือ เขียดทอง (2558) ที่ทำการศึกษาเรื่อง ผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง การออกแบบเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ควรมีการรวบรวมทุนทางวัฒนธรรมเพื่อไว้เป็นต้นแบบ และต่อยอดพัฒนาเพื่อให้คนรุ่นใหม่สามารถสืบทอดได้ง่ายขึ้น และจะผลิตได้ทันต่อความต้องการของตลาด ด้วยการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถเพิ่มมูลค่าและให้มีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย แต่ยังคงไว้ถึงภูมิปัญญาและอัตลักษณ์อย่างมีคุณค่าบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ และยังสอดคล้องกับภูมิรัฐศาสตร์ สัมพันธ์พานิช (2562) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาการปลูกเฮมพ์เพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การปลูกข้าว ประกอบกับมีวัฒนธรรมและความเชื่อต่าง ๆ บนพื้นฐานของวิถีชีวิตเกษตรกรรมและวัฒนธรรมการปลูกข้าว นอกจากนี้ยังพบว่า การปนเปื้อนแคดเมียมในดินของเกษตรกรส่งผลกระทบต่อในด้านของการประกอบอาชีพ ด้านรายได้ และด้านสุขภาพ เช่น ประชากรในชุมชนมีอาการปวดข้อ ปวดกระดูก ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับสารปนเปื้อนแคดเมียม แนวทางในการแก้ไขปัญหาทางหนึ่ง คือ การปลูกพืชทดแทน เช่น เฮมพ์หรือกัญชงที่สามารถผลิตเป็นเส้นใยเพื่อส่งออกต่างประเทศ หรือเพื่อการแปรรูปและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ออกจำหน่าย เนื่องจากเส้นใยของเฮมพ์มีคุณภาพที่เหนียวมากทำให้มีราคาสูง และจากการศึกษาพบว่า ผู้นำและตัวแทน ในชุมชนมีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เห็นด้วยหากมีการส่งเสริมให้มีการปลูกเฮมพ์ในพื้นที่ปนเปื้อนแต่จะต้องมีการควบคุมการผลิต การดูแลแปลงปลูก การรักษาความปลอดภัย ตลอดจนการมีหนังสือรับรองว่าสามารถปลูกได้อย่างถูกกฎหมาย นอกจากนี้ควรให้มีการจัดอบรมเพื่อให้ความรู้แก่ชาวบ้านในเรื่องวิธีการปลูก การดูแลรักษา และการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ และเกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

3. ผลจากการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการตลาดให้กับกลุ่มนวัตกร โดยให้จัดทำเว็บไซต์ของกลุ่มผู้ประกอบการกัญชงโดยใช้ชื่อเว็บว่า WWW.Hemp-tak.com และได้มีการพัฒนาแบรนด์จากการออกแบบโลโก้ที่ทางสถาบันได้ร่วมกับกลุ่มนวัตกรออกแบบ โดยการออกแบบการออกแบบโลโก้ ซึ่งวิทยากรที่เชี่ยวชาญด้านการใช้โปรแกรม Canva เป็นแอปพลิเคชันสำหรับสร้างสื่อการนำเสนอหลากหลายรูปแบบ หลังจากการอบรมทางกลุ่มนวัตกรใช้เวลาในการออกแบบและส่งเข้าประกวด เมื่อวันตรอกออกแบบโลโก้แล้วจึงทำการคัดเลือกโลโก้ โดยการโหวตจากกลุ่มผู้ประกอบการ และได้โลโก้ ภายใต้ Brand “พบกัญ” สอดคล้องกับ จักรพันธ์ วงศ์ฤกษ์ดี และคณะ (2564) ได้ทำวิจัยเรื่อง การส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการตลาดอิเล็กทรอนิกส์สำหรับผ้าทอใยกัญชงของวิสาหกิจชุมชน ตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตากโดยได้ศึกษาพัฒนาระบบการตลาดอิเล็กทรอนิกส์และความพึงพอใจการใช้งานระบบที่เหมาะสมซึ่งการขายผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางระบบออนไลน์ช่วยทำให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นเป็นการเพิ่มช่องทางการติดต่อซื้อผลิตภัณฑ์ และยังเป็นการเพิ่มความ

สะดวกสบายให้ผู้บริโภค เพราะผู้บริโภคไม่จำเป็นต้องไปเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ยังสถานที่จำหน่ายด้วยตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงพัฒนาเว็บไซต์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอโยกัญชง ตำบลคีรีราษฎร์อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าในยุคปัจจุบันโดยการจัดทำเว็บไซต์สำหรับบริหารจัดการร้านค้า เช่น รูปภาพ ผลิตภัณฑ์ การตั้งราคาเนื้อหา และโปรโมชั่น เป็นต้น ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอโยกัญชง ตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก มีแนวคิดที่อยากจะจัดทำระบบเว็บไซต์ขึ้น โดยต้องการให้มีรูปแบบ และเนื้อหาที่แสดงถึงเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของผ้าโยกัญชงของตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก รวมทั้งเพื่อให้ง่ายต่อการซื้อขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ลูกค้าสามารถเข้าชม และซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอโยกัญชงของกลุ่มฯ ได้ตลอด 24 ชั่วโมง และยังช่วยส่งเสริมให้ลูกค้าสามารถเลือกชมผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้อย่างครบถ้วนช่วยให้สามารถตัดสินใจซื้อได้อย่างรวดเร็ว เพราะเว็บไซต์สามารถช่วยให้ผู้เข้ามาใช้บริการได้รับข้อมูลที่ครบถ้วนและหลากหลาย จึงเป็นช่องทางการตลาดอิเล็กทรอนิกส์หนึ่งที่จะช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและบริการของทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอโยกัญชง ตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตากเป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาพบว่า วิถีวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ม้งมีเอกลักษณ์โดดเด่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกัญชงได้ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ได้ชุดข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมและแผนที่วัฒนธรรม คนในชุมชนมีความรู้เพิ่มขึ้น ตลอดจนผลตอบแทนจากการลงทุนคุ้มค่า ทั้งนี้สามารถนำความรู้ไปพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์และบริการทางวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ อาทิ การจัดทำผลิตภัณฑ์เป็นสินค้าที่ระลึก หรือการจัดตั้งเป็นชุมชนท่องเที่ยว เพื่อจำหน่ายแก่ผู้บริโภคและนักท่องเที่ยว โดยผ่านช่องทางการตลาดรูปแบบใหม่ที่อาศัยความสามารถของคนรุ่นใหม่ คนคืนถิ่น และนวัตกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชน เพื่อต่อยอดถึงอัตลักษณ์และรายได้ของคนและกลุ่มคนในชุมชนอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง โดยมุ่งเน้นความยั่งยืนในมิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อันสามารถแก้ไขปัญหาการกระจุกตัวของรายได้ในพื้นที่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาด้านการพัฒนาเครือข่ายและการขยายพื้นที่วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ม้งในการค้นหาองค์ความรู้เก่าและสร้างองค์ความรู้ใหม่ การจัดการพื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรมโดยมีการกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาใช้ร่วมกัน เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับทุนทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ม้งโดยสามารถต่อยอดคุณค่าวัฒนธรรมเพื่อสืบทอดโดยรุ่นสู่รุ่น

เอกสารอ้างอิง

จักรพันธ์ วงศ์ฤกษ์ดีและคณะ. (2564). *การส่งเสริมและพัฒนาการตลาดอิเล็กทรอนิกส์สำหรับผ้าทอโยกัญชงของวิสาหกิจชุมชน ตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก*. สารนิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น.

ทองเจือ เขียดทอง. (2558). ผลิตภัณฑ์ผ้าปักม้ง: การออกแบบเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *Journal Art klongHok*; 55-79.

เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. (2553). การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในชุมชนประสภัยพิบัติสึนามิ กรณีศึกษาชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงา, *วารสารร่วมพฤษภ*, 28(2): 1-34.

ภูมิรัฐศาสตร์ สัมพันธ์พานิช (2562). แนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาการปลูกเฮมพ์เพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ตำบลแม่ตาวอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการมรดกวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์วิทยาลัยนวัตกรรมการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภูมิรัฐศาสตร์ สัมพันธ์พานิช และ กาญจน์นภา พงศ์พนรัตน์.(2562). เฮมพ์...รากเหง้าแห่งวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวม้ง. *วารสารสิ่งแวดล้อม*, 23(3):1-8.

สุทิน เรืองปานกัน ทรงคุณ จันทจร และ ระพีพันธ์ ศิริสัมพันธ์. (2565). การศึกษาภูมิปัญญาในการผลิตเส้นใยกัญชงเชิงอุตสาหกรรมสิ่งทอชุมชน. *วารสารวิจัยธรรมศึกษา*, 5(2):1-34. ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิศิฐาราม.